

**Стапан Васильович Васильченко (Панасенко)
7 грудня 1878 (8 січня 1879) — 11 серпня 1932**

Конспект уроку

Тема. Україна часів Т. Шевченка. Дитинство Т.Г.Шевченка – «легендарного поета» та «великого борця за волю свого краю» (на основі повісті С.Васильченка «Широкий шлях» частини першої «У бур'янах»)

Мета: ознайомити учнів з фрагментами із біографічної повісті С.Васильченка «Широкий шлях», поглибити знання дітей про Україну часів Т.Шевченка, розглянути дитинство як період формування «легендарного поета» та «великого борця за волю свого краю»; розвивати критичне мислення, зв'язне мовлення, навички виразного читання, вміння опрацьовувати тексти біографічних творів; виховувати любов до України, шанобливе ставлення до життя та творчості Т.Г.Шевченка.

Епіграф до уроку: Україна – розкішний вінок з рути і барвінку, що над ним світять заплакані зорі...

С.Васильченко.

Обладнання: портрети Т.Г.Шевченка та С.В.Васильченка, книжкова виставка, книга С.Васильченка «Широкий шлях», роздруковані тексти окремих фрагментів повісті, презентація (9 слайдів).

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. Організація класу до роботи.

Мотивація навчальної діяльності.

Слайд 2. – Щодня ви ходите до школи стежинами рідного краю. Чи траплялося так, що ви зупинялися, зачудовані красою природи? (учні відповідають) Який чарівний світ природи! Скільки незбагненого у величній красі рідного краю! Нас, пересічних людей, зачаровує краса. А людей мистецтва? Немає жодного письменника, який би у творах не розповідав про свою Батьківщину, про красу природи рідного краю. Ми розпочинаємо нову тему «Рідна Україна. Світ природи», яку будемо вивчати впродовж 18 уроків. Ви перегорнете поетичні сторінки майстрів слова, відкриєте для себе красу, розмаїття української природи та багато інших таємниць у навколишньому світі, відчуєте особливу чарівність образного слова.

Перший письменник, твори якого ми будемо вивчати в цьому розділі, – Тарас Шевченко. Його ще називають Великим Кобзарем, генієм українського народу.

II. Актуалізація опорних знань

Учитель. Ім'я Т.Г.Шевченка відоме кожному українцеві з раннього дитинства. Мабуть, немає родини, в якій би не шанували поетичний спадок видатного сина українського народу, не ставилися з глибокою повагою до його життя і творчості.

Вступна бесіда

1. Пригадайте, що ви знаєте про життя Т.Г.Шевченка?
2. Де пройшло і яким було дитинство поета?
3. Як називається книга Т.Г.Шевченка, до якої увійшли найвідоміші твори поета?
4. У кого вдома є «Кобзар»?

5. Чи часто звертаються до цієї книги у вашій родині? Чи доводилося вам відкривати книгу, яка стала святиною для українського народу?

III. Оголошення теми та мети уроку

Учитель. Скажіть, будь ласка, що ми завжди вивчаємо, з чим знайомимось, перш ніж почати вивчення творів письменника?(БІОГРАФІЮ)

Слайд 3 Сьогодні ми поглибимо наші знання про Україну часів Т.Г.Шевченка, продовжимо знайомство з дитячими роками великого поета. Багато нового і цікавого дізнаємося про життя Тараса Шевченка з біографічної повісті С.Васильченка «Широкий шлях» (*записують тему уроку у зошити*).

IV. Вивчення нового матеріалу

Слайд 4 1. Словникова робота.

Пояснити значення слів, записаних на дошці: кріпак, кріпацтво, кобзар, «Кобзар», пророк.

Учитель (*біля виставки книг; кожну книгу, про яку йдеться, вчитель бере до рук, гортає сторінки та демонструє учням*).

Давайте нашу розмову про великого українського поета розпочнемо біля цієї книжкової виставки. На найпочеснішому місці ми розмістили «Кобзар» Т.Г.Шевченка. У цій книзі зібрані найвідоміші твори поета. Поряд знаходяться книги-альбоми з репродукціями картин художника Тараса Шевченка. А ось на цій полиці ми бачимо книги про Т.Г.Шевченка, його життєвий та творчий шлях. Про великого сина українського народу написано багато біографічних оповідань, повістей, романів, у яких художньо відтворені різні періоди життя поета.

Ось у цій книзі С.Васильченка «Широкий шлях» розповідається про дитячі роки Тараса Шевченка.

Презентація книги С.Васильченка «Широкий шлях»

Слайд 5. Учитель (*біля портрета С.Васильченка*). Степан Васильович Васильченко – відомий український письменник кінця ХІХ – початку ХХ століття. Його перу належать такі твори, як: «Мужицька арифметика», «Вечеря», «У панів», «На чужину», «Циганка» та багато інших, пройнятих любов'ю до людини праці, утвердженням віри в перемогу справедливості.

Для письменника образ Тараса Шевченка був найулюбленішим. У бідній селянській сім'ї, де зростав малий Степан, любили пісню, влучне та правдиве слово, жарт. Батько – чоботар, був письменний. То в їхній хаті знали й шанували Тараса Шевченка, Миколу Гоголя, зачитувалися «Кобзарем» і «Тарасом Бульбою». Як згадував С. Васильченко, на нього найбільше враження в дитинстві справила *трійця: пісня, «Кобзар» і Гоголь*.

Ставши письменником, Степан Васильович задумав написати повість про свого улюбленого поета. Може, тому, що в нього, як і в Шевченка, дитинство було напіводягненим і бездоглядним, він рано пізнав горе та кривду, став на захист пригноблених. Назва твору «**Широкий шлях**». В основі його – справжні факти з життя Кобзаря, документальні дані.

Але, на жаль, з п'яти запланованих частин він встиг завершити тільки першу – «В бур'янах», яка побачила світ уже після смерті автора – **в 1938 році**.

Читаючи цю книгу, ми уявляємо страшні картини життя простого народу в поневоленій панамі Україні, усім серцем сприймаємо горе і страждання, через які

довелося пройти маленькому кріпаку, майбутньому видатному сину свого народу – всесвітньо відомому поету Т.Г.Шевченко.

Тож перегорнемо окремі сторінки біографічної повісті С.Васильченка «Широкий шлях», прочитаємо та обговоримо деякі фрагменти книги, щоб уявити, якою була Україна в першій половині ХІХ століття за життя Т.Г.Шевченка.

Опрацювання твору С.Васильченка «У бур'янах»

*** Виразне читання початку твору вчителем**

- Яке враження справив на вас уривок?

*** Словникова робота**

Панищина – обов'язкова праця на панів за часів кріпацтва

Свівилля – уседозволеність, безкарність панів.

Рута – чар-зілля, трава.

Аналіз змісту зачину до повісті

- Який жанр літератури нагадує початок твору? (Легенда, казка)

- Як ви вважаєте, чому С.Васильченко починає свою повість як легенду, казку?(Діти пригадують, що таке легенда, розвивають думку про легендарне у житті поета, Тарас Шевченко – легендарна постать)

- Чому це не легенда, а повість? (Бо «діялось перед нашими очима», тому що життя реальне, справжнє),

- **Повість – це великий прозовий розповідний твір.** То ж проаналізуємо казковий початок повісті (читає учень): *«За широкими морями, за лісами дрімучими щ й за горами кам'яними в не нашій далекій стороні був колись веселий край, розкішний, багатий, заворожений злими людьми, зневолений двома неволями. Одна неволя панська, друга – царська. І жили там рабами в тяжкій чужій роботі заворожені в неволю люди. Світ їм було завязано, говорити – заказано, ходили німі...».*

- За допомогою яких художніх означень відображено казковий край, який був колись?(веселий край, розкішний, багатий)

-А тепер?(заворожений злими людьми, зневолений двома неволями).

- Як ви розумієте останнє речення: *«Світ їм було завязано, говорити – заказано, ходили німі...»?*(Безправні раби-кріпаки, позбавлені рідної української мови - *«говорити – заказано, ходили німі...»*)

- За допомогою яких художніх записів побудований опис України?(на протиставленні, антонімах, нагромадження синонімів).

- Знайдіть у тексті ці слова і поясніть їх значення в тексті(*музика смутку і жалю, Україна – країна смутку і краси, країна, де найбільше люблять волю і найменше мають її, країна гарячої любові до народу і чорної йому зради, довгої, вікової, героїчної боротьби за волю, в результаті якої – велетенське кладовище: високі в степу могили, руїна та прекрасна на весь світ, безіменна, невідомо коли і ким складена пісня...*)

Вчитель: Ось так образно, сильно й страшно показує С. Васильченко Україну часів народження свого генія – Тараса Шевченка, так в образній формі творить Україну такою, якою він її уявляв у час народження генія України, такою вона була й у період написання повісті «Широкий шлях» : *прекрасною і водночас нещасною, бо була в ярмі кріпацтва.*

- Не на шовкових пелюшках,

Не у величному палаці —
В хатині бідній він родився
Серед неволі, тьми і праці.
Нещасна мати сповила
Його малого й зажурилась...
І цілу ніченьку вона
За сина-кріпака молилась.
І бог почув молитву ту,
І в руки хлопцеві вручив
Співецьку чародійну ліру.
Благословенна та година,
Як народила мати сина
Й ім'я йому дала Тарас.

Вчитель. Що воно означає — це ім'я — Тарас? Етимологія підказує...
Ім'я Тарас прийшло до нас з грецької мови, в якій слово «тарактіос» означає бунтівливий, бунтівник. Славетне ім'я Тарас! Його обезсмертив наш геній — Тарас Шевченко.

Читання в особах першої частини твору

- З якою інтонацією необхідно читати перший абзац про день, рік, місце народження великого співця України? (Не поспішаючи, піднесено, схвильовано, велично)

Словникова робота

Десятник – людина, яка служить у пана та зганяє кріпаків на панщину.

Породілля – жінка, яка народила дитину.

Талан – доля людини.

Талант – обдарування, здібності людини

Аналіз змісту:

- Які думки виникли у вас під час читання?
- Хто був свідком народження Тараса? (Сестра Катерина).
- Як ви розумієте слова «народилась нова панові кріпацька душа»?
- Як ви ставитесь до того факту, що в день народження сина батька женуть на панщину? Як ця сцена характеризує тодішній устрій життя селян?
- Чому баба- повитуха не захотіла загадати долю народженому?
- Що вона побачила, заглянувши знадвору у вікно?

Виразне читання II частини твору учнями «ланцюжком»:

Словникова робота проводиться в процесі читання (на берегах підручника подано пояснення незрозумілих слів).

Бесіда за прочитаним:

- Хто доглядав маленького Тарасика в дитинстві? Чому цього не могли робити батьки?
- Прочитайте, як сестра Катерина доглядала за малим Тарасом(с.199 – 200).
- Чому вона не завжди була уважною з молодшим братиком? А чи можна її в цьому звинувачувати?
- Що сказано автором порівнянням ” зв’язана з малим Тарасом, як ланцюгами”?
- Опишіть стан Тараса, залишеного на самоті.
- Яку роль відіграє порівняння ” як одірваний листочок”?

- Як поводи́ла себе Катря, коли згадала про Тараса?

Розгля́д ілюстра́ції до твору.

- До якого епізоду з опові́дання «У буряна́х» , на вашу думку, підходить ось ці ілюстра́ції ? (Слайд 6,7)

V. Закрі́плення вивче́ного матеріалу.

1. Бесе́да

- Який суспі́льний устрій був в Україні, коли жив Т.Шевченко?
- З якого суспі́льного стану були батьки поета?
- Що вам ві́домо про крі́паччину?

2. Слайд 8 (Продовж рече́ння)

VI. Підсумок уроку. Учні самостійно аналізують роботу на уроці, після чого учитель дає загальну характеристику роботи класу в цілому та окремих учнів зокрема)

VII. Домашнє завдання.

Слайд 9. Прочитати усі розділи повісті, переказувати близько до тексту р.ІІ.; намалювати ілюстрації до твору С.Васильченка.

Дізнатися більше ви можете за такими посиланнями:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/Музеї>

https://ru.wikipedia.org/.../Васильченко,_Степан

www.ukrlit.vn.ua/author/vasilchenko.html

www.ukrlib.com.ua/sochin/printout.php?id=69...3